

THEATERKRANT

Muziektheater Transparant, Zefiro Torna

The mass man

INTRIGERENDE MUZIKALE MEDITATIE OVER MASSA, MACHT EN MANIPULATIE

Javier López Piñón

14 november 2022

Gezien op 13 november 2022, Muziekgebouw aan het IJ, Amsterdam

Wil deze voorstelling een waarschuwing zijn? Of een opwekking? Of beperkt het zich tot een observatie? Kan muziektheater iets anders vormgeven dan observaties? Natuurlijk, het land waar deze voorstelling geproduceerd werd, kan zich erop beroemen in 1830 in Brussel na een operavoorstelling de straat op te zijn gegaan en aldus afscheiding af te dwingen van de andere lage landen. Dit alleen op het conto van Aubers *La muette de Portici* schrijven, zou echter te veel eer zijn: het kruidvat was al tot de rand gevuld en had alleen een vonkje nodig om de massa in beweging te brengen.

Met Canetti's *Massa en macht* in het achterhoofd, hebben Transparant en Zefiro Torna zich gestort op het thema massa en manipulatie. Ze maken daarvoor gebruik van teksten van Peter Verhelst en Mahmoud Darwish en muziek uit de middeleeuwse vroege meerstemmigheid en eenstemmige tijdgenoten, voor de gelegenheid in hedendaagse

elektronische snit gestoken.

Voor onze door Puccini, musicals en filmmuziek geconditioneerde oren betekent het extra werk om waardering te kunnen opbrengen voor de kunstmuziek uit de middeleeuwen, die gekenmerkt wordt door abstractie en spiritualiteit in plaats van sentiment. Daarmee creëren de makers doelbewust een emotionele afstand tussen het visuele en het auditieve aspect van deze productie.

Wat er te zien is: het publiek is geplaatst aan weerszijden van een kruisvormig podium, waar de instrumentalisten (met onder andere luit, kornet, monochord, toetsen, slagwerk) en de twee zangers optreden. Op manshoge transparante schermen worden zwart-witbeelden geprojecteerd afkomstig uit een conflictgebied in het Midden-Oosten.

Aan het eind wordt ook zichtbaar wat je al eerder vermoedde: her en der zijn Palestijnse vlaggen te zien die megedragen worden in een begrafenisstoet. Eerder al zien we oorlogsacties, banden die in de fik worden gestoken, een bulldozer. Helemaal aan het begin, de eerste geprojecteerde beelden, vertonen leeuwen en leeuwinnen in zwart-witnegatief, op jacht naar prooi. Helemaal aan het eind, refereert een van de gesproken teksten aan leeuwen als onuitroeibare, zichzelf steeds weer reproducerende wezens, bestand tegen elke haat en vernedering.

Dit brengt ons op dat wat er te horen is: de twee zeer capabele en geëngageerde zangers (Els Mondelaers en Timo Tembuysen) die vol overgave onder meer bewerkte kruisvaardersliederen en motetten ten gehore brengen; hiermee wordt benadrukt dat dit deel van het Midden-Oosten al vele eeuwen een strijdtoneel is, braakliggend voor allerlei vormen van manipulatie en machtsuitoefening. Het muzikale concept van Jurgen De Bruyn gebruikt verrassende instrumenten, zoals een roestige zingende zaag en bullroarers, die in combinatie met middeleeuwse modaliteit en de Midden-Oosterse *maqam* voor een intrigerend elektronisch-muzikaal weefsel zorgen.

Rustpunt in dit visuele en auditieve geweld wordt gevormd door de rustige, beheerste stem van Jo Thielemans die in (Amerikaans) Engels als een soort evangelist poëtische overwegingen en citaten uit Canetti, Darwish en Verhelst spreekt. De zangers brengen de liederen in de oorspronkelijke talen.

Het woord evangelist valt hier niet toevallig: Transparant heeft met *The mass man* een podiumkunstwerk gecreëerd dat de naam oratorium verdient. De combinatie van indringende beelden, reflexieve teksten en het abstracte muzikale idioom, gevoegd bij het historisch vergezicht, spoort de toeschouwer aan tot reflectie, of eerder nog tot meditatie over de thema's die aangesneden worden.

Het laatste beeld is niet voor niets dat van een ommuurde ruimte zonder dak, zonder deuren, zonder ramen. Er zijn alleen trappen die leiden naar de top van de muur van waaruit een uitzicht zich opent op een wachtend landschap. Hierbij klinkt een tekst die spreekt over De Vijand.

Bepaalde fenomenen zijn niet uit te roeien: racisme, antisemitisme, misogynie, homofobie: ze steken steeds opnieuw hun weezinwekkende kop op ondanks de krachten die daartegen telkens weer in stelling gebracht worden. Van Zimbabwe tot Winterswijk, van Washington tot Rio de Janeiro, van Jerusalem tot Warschau. *The mass man* is een observatie, maar ook een waarschuwing en misschien zelfs een opwekking.

Foto: Koen Broos

ELDERS